

НАШЫ ЗЕМЛЯКІ

«На радзіме Лынькова – яго памяць жывая»...

Багацце ўражанняў і назіранняў, пройдзеныя шляхі-дарогі, асабісты ўдзел у важных для народа падзеях – неацэнны капітал для пісьменніка. Жыццё М.Ц. Лынькова з самага маленства было багатае на гора і радасці, на сустрэчы з цікавымі людзьмі, на вялікае шчасце назіраць харавост прыроды, убіраць у сябе яе колеры і гукі.

НАРАДЗІўСЯ будучы пісьменнік 30 лістапада 1899 года ў вёсцы Зазыбы на Віцебшчыне ў сялянскай сям'і. Малазямелле вымусіла бацьку пакінуць родную вёску і пайсці працаваць на чыгунку. Сям'я жыла спачатку ў казарме, а потым пераехала ў чыгуначную будку № 230 паміж станцыяй Рагачоў і Тошчыца.

Працы хапала ўсім. Абаязкам Міхася, старэйшага ў сям'і, было даглядаць меншых, пасвіць карову, пільнаваць, каб яна не забрыла на рэйкі і не трапіла пад паравоз. Жыл, ашчаджаючы кожную капейку. А было іх небагата: да бацькавых 12 рублёў маці магла дадаць за сваю нялёгкаю працу толькі тры. Каб надтачыць сямейны бюджэт, купілі на выплату швейную машынку, і маці абшывала не толькі сваіх дзяцей, але крыху зарабляла, шыючы людзям.

У горы і настачы дзеці рана сталаеюць. Рана зразумеў сын чыгуначніка, што свет падзелены на бедных і багатых. Да першых чыгуначных работ, пачынаючы абходчыкі, стрэлачкі. Ён ён спачуваў. Другіх ён не любіў.

Нават вагоны, якія штодзень праносіліся каля будкі № 230, былі неаднолькавыя. Вагоны першага класа былі афарбаваны ў сіні колер, другога – у жоўты, а трэцяга – у зялёны. У жоўтых і сініх ехалі розныя паны і іх багата апрагнутыя дзеці. Звычайна пася такіх вагонаў можна было разжыцца на цікавыя рэчы: пустыя каробкі ад папярост, бліскучыя паперкі ад цукерак. А часам траплялася знайсці ножык-спізорык, кніжку або часопіс. Толькі зялёныя вагоны, у якіх ехалі простыя людзі, не пакідалі пася сябе нічога цікавага.

Жыццё ў чыгуначнай будцы было не вельмі беспечнае для дзяцей. Трэба было пільнавацца, каб пасуць карову, не засінуць на рэйках. Цяжка было ўтрымацца, каб не падчапіцца на падножку вагона, калі таварны цягнік на павароце замаўраўджаў ход. Гэта часам канчалася тым, што кандуктар дасць кухталю або натузае за вушы. Або яшчэ горш: здзярэ шапку. Тады паспытывае бацькавай папрукі або матчыныя матузы. Праўда, калі сын падрос, бацька пачаў ставіцца да гэтых яго прыгод інакш. «Які ж з яго будзе рабочы, калі ён не наладчыца сесці на поезд ці саскочыць з яго на поўнай хадзе...» – казаў бацька.

Недалёка ад чыгуначнай будкі было сяло Старое, а ў ім – пачатковая школа. Туды і аддалі Міхася вучыцца. Шоў яму тады дзявяты год. У школе ён не толькі авалоўваў граматы, але і перачытаў усе кнігі, якія былі ў бібліятэцы і ў саміх настаўнікаў. Адзін з іх – Кірыла Бечын – запомніў Лынькову на ўсё жыццё. І праз многа-многа гадоў не

раз прыгадваў ён згорбленую постаць хворага на сухоты чалавека, які заахвоціў яго да чытання, навучыў любіць літаратуру, разумець яе характэр. За добрыя поспехі М. Лынькова пры заканчэнні школы ўзнагародзілі кнігай Гогаля «Вечары на хутары бліз Дзіканькі». Гэта быў для яго дарагі падарунак, бо творы Гогаля яму вельмі падабаліся. «Сотні разоў я перачытваў прыгоды кавала Вакулы, – успамінаў М. Лынькоў, – і кожны раз знаходзіў для сябе ўсё новае і новае асалоду ў гэтым падарунку».

Далейшая жыццёвая дарога прывяла Міхася Ціханавіча ў Рагачоў. Адбылося гэта не без уплыву таго ж настаўніка, які заўважыў здольнасці свайго вучня, аданіў яго захапленне літаратурай і ўтварыў бацьку аддасць сына ў двухкласнае вучылішча пры настаўніцкай семінарыі.

У Рагачове М. Лынькоў правучыўся пяць гадоў. Пасля двухкласнага вучылішча яго прынялі ў семінарыю. Зрабілі гэта ў якасці выключэння – за добрыя поспехі ў вучылішчы, бо Лынькоў не быў з шасці пяцігодных для паступлення ў семінарыю 14 год. Больш таго, улічваючы поспехі на экзаменах, прызначылі казенную стypендыю. Але радасць была нядоўга. Семінарскае начальства захацела дагледзіць сыну нейкага багатага бацькі. Стypендыю ад Лынькова адбравалі і аддалі семінарысту, які ў ёй патрэбы не меў. Давялося шукаць спосаб, як жыць далей. Памалі таварышы і адзін з настаўнікаў, выкладчык фізікі. Паралі зарабляў рэпетытарскай працай і памалі яе знайсці.

Вучыцца і працаваць было цяжка. Не выпадала адгачыць і ў час канікул. Улетку Міхася Лынькоў ішоў працаваць на чыгунку.

Пасля заканчэння Рагачоўскай настаўніцкай семінарыі ў лютым 1917 года М.Ц. Лынькоў атрымаў прызначэнне ў Ліпніцкую школу (цяпер Буда-Кашалёўскі раён). Пачалася жыццёвая школа.

Ліпніцкія сяляне спачатку скептычна глядзелі на маладога настаўніка. Але хутка ацанілі яго стараннасць. Ён даставаў падручнікі, прывозіў сялянам палітычную літаратуру, праводзіў культурна-асветніцкую работу, удзельнічаў у рабоце сельсавета, камітэта ўзаемадапамогі, арганізацыі кааператыва.

З Ліпніч у жніўні 1919 года М. Лынькоў пайшоў у рады Чырвонай Арміі. Прымаў удзел у змаганні з легіёнамі Пілсудскага, у разгроме банд Булак-Балаховіча. Пасля службы ў Чарнігаўшчыне, затым быў адкамандаваны на Урал. Адтуль у жніўні 1922 года вярнуўся дадому – у будку № 230. І зноў яго чакала настаўніцкая праца: ён прызначаецца ў няпоўную сярэднюю школу мястэчка Сверхань Рагачоўскага раёна.

Са Сверханя ў бабруйскую акруговую газету «Камуніст» часта прыходзілі пісьмы ад сель-

кора М. Лынькова. Ён раскаваў у іх пра новае жыццё, новыя адносіны паміж людзьмі, выкрываў цэму і забавоны. У 1925 годзе Лынькова прызначаюць сакратаром газеты «Камуніст».

Важную падзею ў жыцці Міхася Ціханавіча ўнёс 1926 год. У друку з'явілася апавяданне «Гой». З яго і пачалася сталая пісьменніцкая праца. З 1928 года М. Лынькоў – рэдактар газеты «Камуніст». У 1930 годзе М. Лынькоў пераязджае ў Мінск. Да гэтага года ён быў ужо аўтарам кніг «Апавяданні» і «Гой», аповесці «Апошні зверыдавец». Дарогі м. Лынькова, якія узбагацілі яго ўражаннямі, памалі пашырыць тэматыку і больш глыбока паказаць жыццё, пралеглі не толькі па рэспубліцы, але і па СССР. Яго без перабольшвання можна назваць пісьменнікам-падарожнікам. М. Лынькоў некалькі разоў пабываў у ЗША і напісаў кнігу «За акіянам», падарожнічаў па Індыі, Польшчы і іншых краінах, пра што таксама раскаваў у сваіх нарысах.

М. Лынькоў быў членам-карэспандэнтам Акадэміі навук БССР, а потым – акадэмікам.

ПЕРШЫМ сярод беларускіх пісьменнікаў М.Ц. Лынькоў у якасці дыпламата прываў удзел у рабоце Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Ён прадстаўляў нашу рэспубліку на канферэнцыі ў Сан-Францыска, на якой была заснавана гэта міжнародная арганізацыя. Затым чатыры разы ўдзельнічаў у складзе дэлегацыі Беларускай ССР у сесія Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый.

У 1962 годзе ўрад БССР прывісоў М. Лынькову званне народнага пісьменніка.

Памёр М.Ц. Лынькоў 21 верасня 1975 года.

Пастановай Савета Міністраў Беларускай ССР ад 12 студзеня 1976 года № 15 «Аб уважачванні паміж народнага пісьменніка БССР М.Ц. Лынькова» Крынкаўскай сярэдняй школе Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці прысвоена імя Міхася Ціханавіча Лынькова.

На працягу двух гадоў настаўніца Беларускай мовы і літаратуры Лілія Іосіфаўна Алешкіна разам з вучнямі і зацікаўленымі настаўнікамі школы збіраў матэрыял для музея. Наведалі родных М.Ц. Лынькова: Соф'ю Захараву Лынькову, сяцёр Ганну Ціханаву і Пелагею Ці-

ханаўну, перапісаліся з братам Мікалаем Ціханавічам, сустраліся з Віцэ-Прэзідэнтам Акадэміі Навук Беларусі Кандратам Кандратавічам Атраховічам (Крапівой), беларускімі пісьменнікамі, сябрамі М.Ц. Лынькова. Значную дапамогу ў зборы матэрыялаў аказаў віцебскі паэт Давід Рыгоравіч Сімановіч.

Літаратурны музей Міхася Ціханавіча Лынькова ДУА «Крынкаўская яслі-сад – сярэдняй школа імя М.Ц. Лынькова Лёзненскага раёна» быў адкрыты 28 кастрычніка 1978 года. На адкрыцці музея прысутнічала жонка Міхася Ціханавіча Лынькова Соф'я Захаравна Лынькова, лётчык, гвардыі палкоўнік у адстаўцы Павел Мікалаевіч Баранаў, які сябраваў з Міхасём Ціханавічам Лыньковым з 1932 года, група пісьменнікаў БССР у складзе Сяргея Грахоўскага, Таісіі Бондар, Анатоля Вяціцка, Давіда Сімановіча. Музей наведалі Анатоль Канапелька, Ніл Гілевіч, Янка Сіпакоў, Максім Танк, Уладзімір Карызна, Анатоль Вяціцкі, Пётр Макаль, Алег Лойка, Яўгенія Янішчыц, Уладзімір Някляеў, Уладзімір Скарынкін, супрацоўнікі Беларускага тэлебачання, Сяргей Панізнік і Уладзімір Скарынкін, сястра Міхася Ціханавіча Лынькова Пелагея Ціханавна Шалабодава, актывісты фонду міру Віцебскай вобласці, настаўнікі курсуў кіраўнікоў школьных музеяў (21.03.1996), члены клубу ЮНЕСКА «Прадслава», старшыня Віцебскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Тамара Краснова-Гусачэнка, пісьменнік Барыс Белязэнка, віцебскія паэты Давід Сімановіч, Уладзімір Папковіч, Алег Сежко, Алена Крыклівец, Алена Гінько, дэпутат Віцебскага абласнога Савета дэпутатаў А.В. Жынгель, вучні і настаўнікі школ Лёзненскага раёна і г. Віцебска, Заронаўскай васьмігадовай школы, навучэнцы СПТУ № 64, ветэраны 95 стралковай дывізіі, студэнты Беларускага аддзялення філфака (43 група) Віцебскага педуніверсітэта імя П.М. Машэрава, студэнты ПТУ № 96, камсамольцы Смаленскага авіяцыйнага заводу, удзельнікі абласнога семінара работнікаў райвыканкамаў, удзельнікі аўтапрабегу, прысвечанага Дню Перамогі «Орша-Лёзна-Рудня», удзельнікі Зорнага паходу па месцах баявой славы-2011, уд-

зельнікі абласнога клуба «Лідар» і інш.

УМУЗЕІ вы можаце ўбачыць асабістыя рэчы Міхася Ціханавіча: берет, сакваж, прыбор для галення, прывезены з ЗША, гальштук, Пасведчанне дэпутата Вархоўнага Савета БССР, дэпутаткі значок, Пасведчанне члена Саюза пісьменнікаў СССР, значок «Выдатнік народнай асветы», лісты і паштоўкі М.Ц. Лынькова, кнігі з яго аўтаграфамі, лісты і віншавальныя паштоўкі родных Міхася Ціханавіча, грашовы знак 100 рублёў 1899 года, фотаздымкі родных і блізкіх пісьменніка: сына Марыка, які быў рэстраліяны фашыстамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, сяцёр Ганны і Пелагэі, жонкі Соф'і Захаравны, унучкі Ірыны і праўніка Максіма, кнігі беларускіх пісьменнікаў К. Крапівы, М. Танка. Е. Лось, Р. Барадулна, А. Вяціцкага, У. Саламахі, С. Панізніка, Н. Гілевіча, Я. Сіпакова. С. Грахоўскага, Я. Брыля, А. Кулакоўскага, У. Скарынкін, В. Віткі, А. Русецкага з аўтаграфамі аўтараў, зборнікі Д.Р. Сімановіча з аўтаграфамі і яго асабістыя рэчы: чайнік, тостэр, сумка, з якой ён прыязджаў у Крынкі, куртка, набытая ў Францыі, фотаздымкі сустрэчы М.Ц. Лынькова ў Крынках ў 1961 годзе, фотаздымкі, зробленыя М.Ц. Лыньковым у Індыі, каралі, прывезеныя М.Ц. Лыньковым сваёй жонцы Соф'і Захаравне з Індыі. Фотаздымкі 1961 года раскаваўце аб прыездзе Міхася Ціханавіча ў Крынкі 19 мая, аб яго сустрэчы з вучнямі, настаўнікамі і жыхарамі вёскі Крынкі.

Памяць пра знакамітага земляка жыве ў сэрцах тых, хто сустракаўся з ім, хто чытаў і перачытваў яго «Міколу-паравоза», «Васількі», «Астапа», «Ірыну», «Векапомныя дні», хто вучыўся і вучыцца ў Крынкаўскай яслі-сад – сярэдняй школе імя М.Ц. Лынькова.

Давід Сімановіч пісаў:
На радзіме Лынькова –
яго памяць жывая,
І бары, і азёры – на радзіме
Лынькова,
Нарадзілася тут і над светам
лунае
Сакавітае яркае векапомнае
слова.

Наталля СУДАРЫКАВА,
настаўнік Беларускай мовы
і літаратуры Крынкаўскай
яслі-сад – сярэдняй школы.